

ปฏิบัติการบทที่ 9

การทดสอบหมวดหมู่ของสารอินทรีย์ตามหมู่ฟังก์ชัน

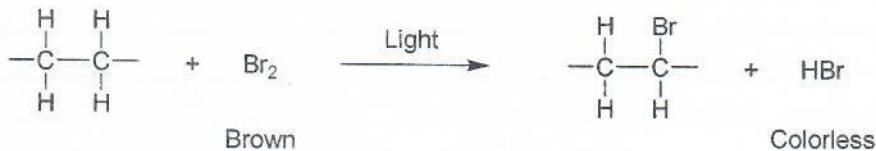
วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการทดสอบหมวดหมู่ของสารอินทรีย์ตามหมู่ฟังก์ชันโดยใช้ปฏิกิริยาเคมีที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่ฟังก์ชันนั้น

หลักการ

การศึกษาเกี่ยวกับการทดสอบหมวดหมู่ของสารอินทรีย์นี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหมู่ฟังก์ชันในโครงสร้าง ของสารประกอบตัวอย่างที่สามารถทำปฏิกิริยากับสารอื่นได้อย่างจำเพาะเจาะจง เช่น พันธะคู่ หมู่ไฮดรอกซี (-OH) และหมู่คาร์บอนิล (C=O) เป็นต้น ทั้งนี้ในสารประกอบหนึ่งอาจมีหมู่ฟังก์ชันมากกว่าหนึ่งหมู่ก็ได้ ในการทดสอบหมู่ฟังก์ชันในขั้นนี้จะเป็นการศึกษาวิธีทางปฏิกิริยาเคมีเท่านั้น โดยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย โดยแบ่งเป็นหมู่ฟังก์ชันต่างๆ ดังนี้ สารไฮโดรคาร์บอนที่อิ่มตัวและไม่อิ่มตัว (Saturated and Unsaturated Hydrocarbons)

สารไฮโดรคาร์บอนที่อิ่มตัว หมายถึง สารประกอบแอลเคน (C_nH_{2n+2}) ซึ่งประกอบด้วยพันธะเดี่ยวทั้งหมด ความว่องไวในการทำปฏิกิริยาก่อนข้างเฉื่อย ต่างจากสารไฮโดรคาร์บอนที่ไม่อิ่มตัว แต่อย่างไรก็ตามสารไฮโดรคาร์บอนที่อิ่มตัว สามารถเกิดปฏิกิริยาแทนที่กับสารละลายโบรมีนในคาร์บอนเตตระคลอไรด์ (Br_2/CCl_4) ในที่ที่มีแสงได้ ซึ่งเรียกว่าปฏิกิริยาการฟอกจางสีโบรมีน

สารไฮโดรคาร์บอนที่ไม่อิ่มตัว หมายถึง แอลคีน (C_nH_{2n}) และแอลไคน์ (C_nH_{2n+2}) ซึ่งมีพันธะคู่และพันธะสามตามลำดับ สารไฮโดรคาร์บอนที่ไม่อิ่มตัวเป็นหมู่ฟังก์ชันที่มีความว่องไวในปฏิกิริยาการเติม (Addition Reaction) รีเอเจนต์ที่ใช้ในการทดสอบ คือ สารละลายโบรมีนในคาร์บอนเตตระคลอไรด์ (Br_2/CCl_4) สามารถเกิดปฏิกิริยาการเติมกับสารละลายโบรมีนในคาร์บอนเตตระคลอไรด์ เรียกว่าปฏิกิริยาการฟอกจางสีโบรมีนในที่มืด และสารละลายเจือจางของโพแทสเซียมเปอร์แมงกาเนต ($KMnO_4$) เรียกว่าปฏิกิริยาการฟอกจางสีโด่งทับทิม ดังปฏิกิริยาต่อไปนี้

แอลกอฮอล์ (Alcohol)

แอลกอฮอล์ เป็นสารอินทรีย์ที่ประกอบด้วยคาร์บอน ไฮโดรเจน และออกซิเจน โดยมีสูตรทั่วไปคือ R-OH และมีหมู่ไฮดรอกซี (OH⁻) เป็นหมู่ฟังก์ชัน วิธีทดสอบแอลกอฮอล์จะใช้โลหะโซเดียม (Na metal) และ Lucas' Reagent (สารละลายของ ZnCl₂ ในกรดเกลือ (HCl) เข้มข้น) โดย Lucas' Reagent สามารถทดสอบได้ว่าเป็นแอลกอฮอล์ชนิดปฐมภูมิ (primary alcohol) ทุติยภูมิ (secondary alcohol) หรือ ตติยภูมิ (tertiary alcohol) ทั้งนี้แอลกอฮอล์ปฐมภูมิจะมีความว่องไวในการเกิดปฏิกิริยากับโลหะโซเดียมมากที่สุด ส่วนแอลกอฮอล์ตติยภูมิจะมีความว่องไวในการเกิดปฏิกิริยากับ Lucas' Reagent มากที่สุด ดังสมการ

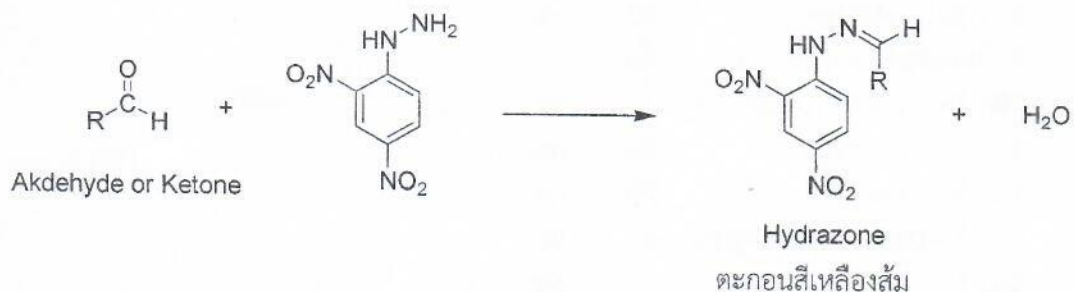
ส่วนแอลกอฮอล์ตติยภูมิจะว่องไวในการเกิดปฏิกิริยากับ Lucas's reagent ดังสมการ

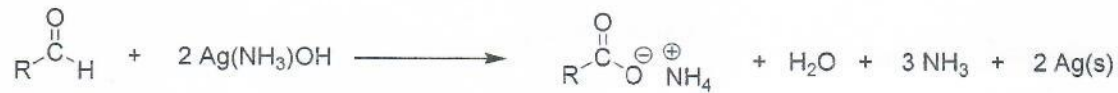
หมายเหตุ ในการใช้โลหะโซเดียม สารที่นำมาทดสอบจะต้องแห้ง ปราศจากน้ำ เพราะโลหะโซเดียมทำปฏิกิริยากับน้ำอย่างรุนแรง

แอลดีไฮด์ และคีโตน (Aldehyde and Ketone)

สารประกอบแอลดีไฮด์และคีโตน มีหมู่ฟังก์ชันที่เหมือนกัน คือ หมู่คาร์บอนิล (Carbonyl, C=O) ดังนั้น สารประกอบทั้งสองชนิด จึงให้ปฏิกิริยาที่คล้ายกัน รีเอเจนต์ที่นิยมใช้ในการทดสอบคือ 2,4-Dinitrophenylhydrazine (2,4-DNP) ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากปฏิกิริยา คือ สารประกอบ Hydrazone ซึ่งเป็นตะกอนสีเหลืองดังปฏิกิริยา

เนื่องจากแอลดีไฮด์สามารถถูกออกซิไดซ์ด้วยตัวออกซิไดซ์อย่างอ่อนๆ ได้ เช่น ทำปฏิกิริยากับ Tollen's reagent ให้ตะกอนสีเทาเงิน (Ag; Silver mirror) แต่คีโตนจะไม่ถูกออกซิไดซ์ ดังนั้นจึงสามารถใช้รีเอเจนต์นี้ในการทดสอบความแตกต่างของแอลดีไฮด์และคีโตน

กรดคาร์บอกซิลิก (Carboxylic acid)

สารประกอบประเภทนี้มีหมู่คาร์บอกซิล (Carboxyl group, -COOH) เป็นหมู่ฟังก์ชัน มีสมบัติเป็นกรด ดังนั้นจึงสามารถทำปฏิกิริยากับเบสได้ โดยจะให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) กับสารละลายโซเดียมไบคาร์บอเนต (NaHCO₃) ดังสมการ

การทดลอง

อุปกรณ์

1. หลอดทดลอง
2. กระจกปริซึม
3. แท่งแก้วคน
4. Water bath (เจ้าหน้าที่เตรียม)
5. สำลี
6. จุกคออร์ก

สารเคมี

1. Pentane	20	mL	
2. Cyclohexane	20	mL	
3. Br ₂ /CCl ₄	50	mL	
4. 0.02 M KMnO ₄	50	mL	
5. Methanol	50	mL	
6. n-Butyl alcohol	50	mL	
7. s-Butyl alcohol	50	mL	
8. t-Butyl alcohol	50	mL	
9. โลหะโซเดียม (Na)	1-2	ชิ้น	
10. ZnCl ₂ /HCl (Lucas' reagent)	50	mL	
11. Acetaldehyde	20	mL	
12. Acetone	20	mL	
13. 2,4-Dinitrophenylhydrazine	50	mL	
14. 10% AgNO ₃	50	mL	

15. สารละลายเจือจาง NaOH	50	mL
16. สารละลายเจือจาง NH ₄ OH	50	mL
17. สารละลายเจือจาง HNO ₃	50	mL
18. Acetic acid	50	mL
19. 5% NaHCO ₃	50	mL

วิธีการทดลอง

ทำการทดลองตามลำดับขั้นตอน ดังนี้โดยแยกทดสอบกับสารอินทรีย์หลอดละหนึ่งสาร

สารอินทรีย์ที่ใช้ทดสอบ	วิธีการทดสอบ
1. แอลเคนและแอลคีน Pentane Cyclohexene	1) ปฏิกริยากับสารละลายโพแทสเซียมเปอร์แมงกาเนต ใส่สารที่จะทดสอบลงในหลอดทดลอง 2 หยด เติมสารละลายโพแทสเซียมเปอร์แมงกาเนต 2 หยด เขย่าสารละลาย สังเกตการเปลี่ยนสีและ มีตะกอนเกิดขึ้นหรือไม่ และตะกอนนั้นมีสีอะไร
2. แอลกอฮอล์ Methanol <i>n</i> -Butyl alcohol <i>s</i> -Butyl alcohol <i>t</i> -Butyl alcohol	2.1) ปฏิกริยากับโลหะโซเดียม ใส่ Methanol 0.5 mL ลงในหลอดทดลองที่แห้งและสะอาด แล้วใส่โลหะ โซเดียม (Na) ขนาดเท่าหัวไม้ขีด 1 ชิ้น (ห้ามใส่เกิน) ลงในหลอดทดลอง สังเกตว่ามีฟองแก๊สเกิดขึ้นหรือไม่ และเป็นแก๊สอะไร ทำการทดลองซ้ำโดยเปลี่ยนสารเป็น <i>n</i> -Butyl alcohol, <i>s</i> -Butyl และ <i>t</i> -Butyl alcohol ตามลำดับ 2.2) Lucas' reagent ใส่ Lucas' reagent (สารละลาย ZnCl ₂ ใน conc HCl) ลงในหลอดทดลอง 5 หยด แล้วเติม <i>t</i> -Butyl alcohol ลงไป 5 หยด สังเกตว่ามีตะกอนขาวขุ่นเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้าไม่เกิดตะกอนให้นำไปอุ่นใน Water bath สักครู่ สังเกตผลที่เกิดขึ้น ทำการทดลองซ้ำโดยเปลี่ยนสารเป็น <i>n</i> -Butyl alcohol และ <i>s</i> -Butyl alcohol ตามลำดับ
3. แอลดีไฮด์และคีโตน Acetaldehyde Acetone	3.1) ปฏิกริยากับ 2,4-dinitrophenylhydrazine ใส่ Acetaldehyde 2 หยด ลงในหลอดทดลอง แล้วเติม 2,4-dinitro phenylhydrazine (2,4-DNP) 5 หยด สังเกตสีของตะกอนที่เกิดขึ้น ทำการทดลองซ้ำโดยเปลี่ยนสารเป็น Acetone 3.2) ปฏิกริยากับ Tollen's reagent ในการทดลองนี้หลอดทดลองต้องแห้งและสะอาดเท่านั้น การเตรียม Tollen's reagent ให้ใส่สารละลาย 10% AgNO ₃ 10 หยด ในหลอดทดลองแล้วเติมสารละลายเจือจาง NaOH 1 หยด จะเกิดตะกอน

สารอินทรีย์ที่ใช้ทดสอบ	วิธีการทดสอบ
	<p>ของ Silver Oxide (Ag_2O) ค่อยๆ หยดสารละลายเจือจาง NH_4OH จนกระทั่งตะกอนสีน้ำตาลละลายหมดพอดี จะได้สารละลายใส (หลอดที่ 1) เติม Acetaldehyde 3 หยด ลงในสารละลาย Tollen's 5 หยด ที่เตรียมไว้ข้างต้น เขย่าและสังเกตผล ถ้าไม่มี Silver mirror เคลือบที่ข้างหลอดให้นำไปอุ่นใน water bath สักครู่ ทำการทดลองซ้ำโดยเปลี่ยนสารเป็น Acetone</p> <p>หมายเหตุ เมื่อทดสอบเสร็จแล้วให้ล้างหลอดที่มี silver เกาะติดอยู่ด้วยสารละลายเจือจางของกรดไนตริก (HNO_3)</p>
<p>4. กรดคาร์บอกซิลิก Acetic acid</p>	<p>4) ปฏิกริยากับสารละลายโซเดียมไบคาร์บอเนต</p> <p>เติมสารละลาย 5% $NaHCO_3$ 5 หยด ลงใน acetic acid 5 หยด สังเกตว่ามีฟองแก๊สเกิดขึ้นหรือไม่ และแก๊สนั้นคือแก๊สอะไร</p>

รายงานการทดลองที่ 9
การทดสอบหมวดหมู่ของสารอินทรีย์ตามหมู่ฟังก์ชัน

หมู่ที่.....วิชาเอก.....คณะ.....
 ทำการทดลองวัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....
 ชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมการทดลอง.....
 ชื่อผู้รายงาน..... รหัส.....
 ผู้ร่วมงาน 1..... รหัส.....
 2..... รหัส.....
 3..... รหัส.....
 4..... รหัส.....
 5..... รหัส.....

ผลการทดลอง

ตารางบันทึกผลการทดสอบหมวดหมู่ของสารอินทรีย์

1. แอลเคนและแอลคีน

สารอินทรีย์ที่ทำกรทดลอง	ทำปฏิกิริยากับ	ผลการทดสอบ (แสดงสมการสุดท้ายของการทดสอบ)
Pentane	KMnO ₄	
Cyclohexene	KMnO ₄	

2. แอลกอฮอล์

สารอินทรีย์ที่ทำกรทดลอง	ทำปฏิกิริยากับ	ผลการทดสอบ (แสดงสมการสุดท้ายของการทดสอบ)
Methanol	โลหะ Na	
<i>n</i> -butyl alcohol		
<i>n</i> -butyl alcohol	Lucas' Reagent	
<i>s</i> -butyl alcohol		
<i>t</i> -butyl alcohol		

3. แอลดีไฮด์และคีโตน

สารอินทรีย์ที่ทำการทดลอง	ทำปฏิกิริยากับ	ผลการทดสอบ (แสดงสมการสุดท้ายของการทดสอบ)
Acetaldehyde	2,4-dinitrophenyl hydrazine	
Acetone	2,4-dinitrophenyl hydrazine	
Acetaldehyde	Tollen's reagent	
Acetone	Tollen's reagent	

4. กรดคาร์บอกซิลิก

สารอินทรีย์ที่ทำการทดลอง	ทำปฏิกิริยากับ	ผลการทดสอบ (แสดงสมการสุดท้ายของการทดสอบ)
Acetic acid	5% NaHCO ₃	

วิเคราะห์ผลการทดลองและสรุปผล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....